

การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะ
ของเยาวชนในสังคมดิจิทัล
THE APPLICATION OF BUDDHIST ETHICS IN DEVELOPING PUBLIC
MIND OF YOUTH IN DIGITAL SOCIETY

¹พระมหาชาลี กลยานญาโณ (แซโฮ), ²กัญยาวิร์ สัทธาพงษ์, ³สวัสดิ์ อโณทัย

¹ Phramahachalee kunlanayano (sae-ho), ²Kanyawee Sathapong
and ³Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ประเทศไทย
Saint John's University, Thailand

¹pmchalee@gmail.com, ²kanyawee@forecastsscience.com
³lasawatt@stjohn.ac.th

Received: October 19, 2024; **Revised:** December 16, 2024; **Accepted:** January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล 2) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน 3) ประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนองานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เกิดจากปัจจัยหลายประการ สรุปเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการให้ทาน 2) ปัญหาด้านการใช้จ่ายอ่อนหวาน 3) ปัญหาด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และ 4) ปัญหาด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ พุทธจริยศาสตร์มุ่งเน้นหลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักธรรมเพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในสังคมให้เกิดความสามัคคีประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยาและสมานัตตตา การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการ

¹นักศึกษปริญาโท สาขาปรัชญาและพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

³อาจารย์ ดร. วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล มีการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการให้ทาน 2) ด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน 3) ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และ 4) ด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการปรับแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลเพื่อการสร้างสรรค์สังคมแห่งความสุข

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, พุทธจริยศาสตร์, การพัฒนาจิตสาธารณะ, เยาวชน, สังคมดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the problem of developing public mind of youth in a digital society 2) study Buddhist ethics in developing public mind of youth 3) apply Buddhist ethics in developing public mind of youth in digital society. This research was a qualitative research focus on document study. The presentation was by the analytical description. The results of the research were found as follows: Problems in the development of youth's public mind in a digital society. It is caused by many factors, summarized into 4 issues: 1) problems with giving alms, 2) problems with using kind words, 3) problems with performing benefits, and 4) problems with consistent conduct. Buddhist ethics focuses on Sanghahavattu IV, which are principles for anchoring the minds of individuals in society to create harmony, consisting of *dāna*, *piyavācā*, *atthacariya*, and *samānattā*. The application of Buddhist ethics in developing the public mind of youth in a digital society. It is applied to develop the public mind of youth in 4 areas: 1) giving alms, 2) using kind words, 3) performing benefits, and 4) consistent conduct. By using it as a tool to solve problems in developing the public mind of youth in the digital society in order to create a happy society.

Keywords: Application, Buddhist Ethics, Developing Public Mind, Youth, Digital Society

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน กล่าวได้ว่า เป็นสังคมดิจิทัล เนื่องจากเป็นสังคมแห่งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการดำเนินชีวิต โดยที่ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติการพัฒนาจิตเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2560 มาตรา 6 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาจิตเพื่อ

เศรษฐกิจและสังคม มีเป้าหมายและแนวทางอย่างชัดเจนเพื่อรองรับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในทุกมิติ

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ นางสาวกฤษณา จิรวัฒน์สถิตย์ รองผู้อำนวยการสำนักงานสถิติแห่งชาติเปิดเผยว่า สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ในครัวเรือนต่อเนื่องเป็นประจำทุกไตรมาส ซึ่งผลการสำรวจในไตรมาส 4 ปี 2566 มีผลสำรวจในภาคประชาชน โดยในไตรมาสนี้ พบว่า ประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วประเทศประมาณ 65.9 ล้านคน มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 59.0 ล้านคน (89.5%) สำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตมือถือผู้ใช้โทรศัพท์มือถืออยู่ที่ 62.9 ล้านคน (95.5%) ในส่วนของการมีโทรศัพท์มือถือ มีผู้มีโทรศัพท์มือถือ 58.2 ล้านคน (88.4%) โดยมีผลเพิ่มขึ้นจากไตรมาส 3 <https://www.thansettakij.com/technology/technology/589776> [สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567] จะเห็นได้ว่า ในสังคมยุคดิจิทัลอันเป็นสังคมที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์ (ปิยะชาติ อิศรภักดี, 2559: 44) นั้น วิถีชีวิตของผู้คนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกมิติจนกลายเป็นสังคมที่เน้นความสะดวกสบาย ผู้คนใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการติดต่อสื่อสารและทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์แทบทุกอย่าง ซึ่งแน่นอนส่วนหนึ่งก็ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาส่งเสริมปรับปรุงพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของผู้คนเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เน้นความสะดวกสบาย นั่นคือ การพัฒนาเรื่องจิตสำนึกของทุกคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

จิตสาธารณะ ซึ่งหมายถึงความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัวมีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544:17) เป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งในท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น เพราะการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน รีบเร่ง เพื่อเอาตัวรอด ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากมาย เช่น ปัญหาการขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ปัญหาการขาดระเบียบวินัย ปัญหาการขาดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ปัญหาการขาดความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งทุกปัญหาล้วนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยผู้วิจัยมองว่า การจะพัฒนาสังคมให้มีความน่าอยู่และเป็นสังคมแห่งความสุขในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลก ทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะที่ต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่เยาว์ชนเพื่อให้เยาวชนที่จะกลายเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตทุกคนมีจิตสาธารณะมากขึ้น เน้นประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น ไม่เห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง

ผู้วิจัยมองว่า สังคมไทยจะเป็นสังคมที่มีความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น หากมีการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับทุกคน โดยเฉพาะกับเยาวชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งถือเป็นการสร้างความสมดุลของชีวิตที่จะต้องมีการพัฒนาควบคู่กันไปอย่างสอดคล้องทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งหลักเป็นจริยธรรม ที่เป็นแนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อความดีงาม เป็นกรอบแสดงออกทางกายและวาจาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบัญญัติกำหนดไว้ เช่น การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสัจรวมในพระปาติโมกข์ จัดเป็นจริยธรรมในหมวดโอวาทปาติโมกข์ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่า เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม เป็นต้น (พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), ศ.ดร., 2559: 193) ถือเป็นหลักคำสอนสำคัญทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องมือในการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมดิจิทัลได้อย่างมีความสุข โดยมุ่งพัฒนาในส่วน of the body พฤติกรรมความประพฤติ และการพัฒนาปัญญาบนพื้นฐานของหลักการพัฒนาที่เรียกว่า ภาวนา 4 อันเป็นหลักการพัฒนามนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ เพื่อศึกษาศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนและเพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยเชื่อว่าผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน
3. เพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษเอกสาร (Document study) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

(2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำราหนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นขั้นตอนการนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือมากที่สุด ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้โดยไม่มีความเอนเอียงหรือใช้ความรู้สึกส่วนตัว

3. การนำเสนอข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องและความสมบูรณ์ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นั้นมาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นั้นมาวิเคราะห์หามาธิบายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยมีการนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

ส่วนที่ 2 พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชน

ส่วนที่ 3 การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด จึงมีการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด หลังจากได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงนำข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนอธิบายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล พบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลนั้น เกิดจาก

ปัจจัยหลายประการที่นำไปสู่การเกิดปัญหา โดยสรุป ผู้วิจัยแยกประเด็นปัญหาออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการให้ทานในสังคมดิจิทัล เป็นประเด็นที่มีหลายแง่มุมและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและค่านิยมในยุคดิจิทัล
2. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการใช้วาจาอ่อนหวานในสังคมดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการใช้คำพูดหรือการสื่อสารที่มีคำพูดที่ไม่เหมาะสมหรือไม่อ่อนหวาน
3. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการบำเพ็ญประโยชน์ในสังคมดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการที่เกิขึ้นจากพฤติกรรมการช่วยเหลือหรือการบำเพ็ญประโยชน์ที่เกิดขึ้นในสังคม
4. ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอในสังคมดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการพฤติกรรมและการกระทำที่เกิดขึ้นในสังคมที่ไม่สม่ำเสมอหรือไม่เหมาะสม

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนพบว่า พุทธจริยศาสตร์ โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในสังคมให้เกิดความสามัคคีกัน ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่

1. ทาน การให้ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สิ่งของของตนแก่บุคคลอื่น ด้วยความคิดว่าสิ่งของที่ตนเสียสละไปนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจและเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรสหายหรือบริวารไว้ได้ เป็นองค์ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ เช่น ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก ผู้ให้ย่อมผูกมิตรไว้ได้ เป็นต้น ตรงกันข้าม ผู้ที่มีความตระหนี่ที่ไม่สามารถผูกมิตรหรือยึดเหนี่ยวจิตใจของมิตรและบริวารไว้ได้

2. ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ การมีวาจาเป็นที่รัก มีวาจาอ่อนหวาน เป็นสิ่งผูกยึดจิตใจของผู้ฟัง มีวาจาสุภาพอ่อนหวานชวนฟัง เป็นวาจาที่ไม่หยาบคายและก่อให้เกิดประโยชน์ การมีปิยวาจา นี้ มีความสำคัญมากในการผูกมิตรหรือรักษาน้ำใจของบุคคลในสังคม การใช้วาจาอ่อนหวานในการสื่อสารย่อมเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมถึงสังคมที่ตนอยู่อาศัย

3. อตถจริยา การประพฤติตนหรือบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่นในเวลาที่ไม่เป็นคณิงดูดยในยามที่ตนเองมีกำลังความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักให้การช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสมควรช่วยเหลือ เช่น เมื่อถึงคราวที่มิตรสหายหรือผู้อื่นประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ต้องให้การช่วยเหลือตามกำลังความสามารถเพื่อเป็นการผูกมิตรไมตรีหรือแสดงถึงความมีน้ำใจต่อกัน

4. สมานัตตตา การประพฤติปฏิบัติตนสม่ำเสมอ เป็นคนที่ปฏิบัติตนเสมอดันเสมอปลายไม่คบมิตรเพราะเห็นแก่ประโยชน์ ต้องคบหาสมาคมกับมิตรสหายด้วยความจริงใจไม่ว่าในคราวสุขหรือทุกข์ ก็พร้อมที่จะอยู่เคียงข้างมิตรสหายเสมอ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล พบว่า

1) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการให้ทาน

การแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้านการให้ทาน สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 1 ทาน (การให้ การแบ่งปัน) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะของเยาวชนในการให้ทานในสังคมดิจิทัลได้

2) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน

การแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการใช้วาจาอ่อนหวานในสังคมดิจิทัล สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 2 ปิยวาจา (การใช้วาจาอ่อนหวาน) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้วาจาของเยาวชนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในสังคมดิจิทัลได้

3) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการบำเพ็ญประโยชน์

การแก้ปัญหาในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 3 อตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์ของเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้

4) การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์พัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ

การแก้ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ สามารถนำพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ข้อที่ 4 สมานัตตตา (การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ) มาเป็นเครื่องมือการปรับแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา การเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม การนำเครื่องมือที่สอดคล้องเหมาะสมมาประยุกต์ใช้การปรับแก้ปัญหาดังต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้

โดยสรุป การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยใช้พุทธจริยศาสตร์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เพื่อปรับแก้ปัญหาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้ทาน ด้านการใช้จ่ายอ่อนหวาน ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลได้

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

จากประเด็นศึกษา สภาพปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ทราบว่า ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตและการสื่อสารในโลกดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการจิตใจของเยาวชน จากการศึกษาข้อมูลและสังเกตพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของเยาวชนทำให้พบว่า มีปัญหามากมายที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยสรุปเป็น 4 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการให้ทาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการใช้จ่ายอ่อนหวาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และคณะ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า

1) พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะ การเรียนในรายวิชา และสามารถสรุปเนื้อหาพฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z วิชาสังคมจะมีงานให้ทำเรื่องจิตอาสา พบว่า ได้รับการปลูกฝังเรื่องพฤติกรรมจิตสาธารณะตั้งแต่เรียนม.ต้น คุณครูเป็นผู้ปลูกฝังเรื่องจิตสาธารณะในการช่วยเหลืองานโรงเรียนและรู้จักการสละเวลามาทำงานเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ทางครอบครัวจะปลูกฝังให้ช่วยเหลือคนอื่นช่วยงานบ้าน ช่วยดูแลน้อง ๆ ทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ สอนให้มั่นใจ ถ้ามีโอกาสก็ช่วยเหลือคนอื่น

2) วิเคราะห์พฤติกรรมจิตสาธารณะในเด็กยุค Generation Z: ตามแนวพระพุทธศาสนาแรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ พบว่า เกิดการปลุกฝังจากครอบครัว และการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี

3) รูปแบบจิตสาธารณะของเด็กยุค Generation Z: ตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า ควรสร้างการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจรวมถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีที่มีอยู่ในพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะแสดงออกมาภายนอกปรากฏเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดผ่านการกระทำของบุคคล ซึ่งการแสดงออกของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะสำคัญเป็นบุคคลที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งมีความรับผิดชอบในส่วนของตน ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น เช่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น การไม่ประพฤติดคโกง และมีการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้เกิดในสังคมและการไม่ทำลายสังคมไม่ว่าทางใดก็ตาม เช่น รักษากฎระเบียบที่ติงาม อยู่ภายใต้ระเบียบวินัย ช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังและความสามารถของตนเอง

2. พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

จากประเด็นศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า พบว่า พุทธจริยศาสตร์ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่หลักสังคหวัตถุ 4 อันเป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการยึดเหนี่ยวจิตใจ การผูกมิตรสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคม ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้ การแบ่งปัน) ปิยวาจา (การใช้วาจาอ่อนหวาน) อตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) และสมานัตตตา (การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ) โดยนำมาเป็นเครื่องมือการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลสอดคล้องกับพระมหาสุภชัย สุภโท (เจ้าทอง) (2558) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง โดยปกติต่างมุ่งหวังในการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อส่วนตัว เพิกเฉยต่อสังคมส่วนรวมไม่ช่วยกันรักษาสมบัติ และสถานที่ที่เป็นทรัพย์สินสาธารณะ เขาเหล่านั้นไม่สนใจแก้ปัญหาทั่วไปโดยส่วนรวม ดังนั้น จึงควรปลุกฝังส่งเสริมและพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้มีมากขึ้นในสังคมไทย เพราะจิตสำนึกสาธารณะเป็นเรื่องของจิตใจ และเป็นความรู้สึกภายในจิตที่เกิดขึ้นได้ การปลุกฝังจิตสำนึกสาธารณะนั้น ควรปลุกฝังจิตสำนึกให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กสู่วัยรุ่น และจนถึงวัยผู้ใหญ่ได้นั้น บุคคลต้องการปลูกจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจอันจะมีผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

(1) จากสภาพปัญหาการขาด “จิตสำนึกสาธารณะ” พบว่า คนในสังคมไทยปัจจุบันเผชิญปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การที่ผู้คนขาดจิตสำนึกขาดความ

รับผิดชอบ เช่น การทิ้งขยะในที่สาธารณะ การขีดเขียนในที่สาธารณะ การไม่เคารพกฎจราจร การข้ามถนนไม่ใช่สะพานลอย การแย่งกันขึ้นรถเมล์หรือรถไฟ เป็นต้น และปัญหาส่วนหนึ่ง คือ การไม่เข้มงวดต่อการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้เป็นการขาดจิตสำนึกของคนในสังคมไทยปัจจุบัน

(2) แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธที่มีหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของสังคมไทย อันเป็นหัวใจสำคัญแห่งคุณธรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายของความถูกต้องดีงาม หลักธรรมที่สำคัญได้แก่ (1) สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคล และเป็นธรรมเครื่องสงเคราะห์ผู้อื่น (2) พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ (3) ขรวาสาธรรม 4 คือ ธรรมสำหรับผู้ครองเรือน อิทธิบาท 4 คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ (4) สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมการอยู่ร่วมกันให้เกิดความสามัคคี เป็นต้น

(3) เพื่อบูรณาการแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกด้วยแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธ คือ (1) ด้านการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ (2) ด้านสิ่งแวดล้อม (3) ด้านการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ (4) ด้านการประกอบธุรกิจ เป็นการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในรูปแบบที่เหมาะสมในสังคมไทยปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาจิตสำนึกของบุคคลในสังคมไทยให้มีจิตสำนึกสาธารณะในด้านการพัฒนาที่เหมาะสมในปัจจุบัน

3. การประยุกต์ใช้พุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

จากประเด็นศึกษา พบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่พุทธจริยศาสตร์ โดยเฉพาะการนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคเยาวชนให้มีจิตสาธารณะในการให้การแบ่งปัน การใช้วาจาอ่อนหวานสุภาพเรียบร้อยในการสื่อสาร การบำเพ็ญตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคม และการปฏิบัติตนสม่ำเสมอเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สอดคล้องกับปรัชญา จิตภักดี (2564) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมตามหลักพุทธจริยศาสตร์” ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการพัฒนาคุณธรรม คือในยุคโลกาภิวัตน์สังคมเน้นการพัฒนาคุณธรรมทางด้านร่างกายและทางด้านวัตถุมากเกินไป โดยปล่อยปละละเลยด้านจิตใจ จึงทำให้เกิดปัญหามากมาย ดังนี้

ปัญหาทางกาย ได้แก่ โรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาทางศีล ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย ปัญหาทางจิต ได้แก่ ปัญหาความซึมเศร้า ปัญหาทางปัญญา ได้แก่ ปัญหาการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เป็นต้น

หลักพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนามนุษย์ ได้แก่ คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความสมดุล คือ อริยสัจสี่ (ทุกข์ สมุทัย นิโรจน์ มรรค) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และภาวนา 4 (กายภาวนา คีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา)

การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่ การนำหลักอริยสัจสี่ หลักไตรสิกขาและหลักภาวนา 4 มาใช้ในการพัฒนามนุษย์ 4 ด้าน ดังนี้ 1) กายภาวนา คือ การพัฒนาทางร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง 2) คีลภาวนา คือ การพัฒนาให้มีระเบียบวินัย 3) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตให้มีคุณภาพ และมีศักยภาพ 4) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาให้รู้ทันโลกและชีวิตตามสภาวะการณ์ ทำตนให้รอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตและการสื่อสารในโลกดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและพัฒนาการจิตใจของเยาวชน จากการศึกษาข้อมูลและสังเกตพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของเยาวชน ทำให้พบว่า มีปัญหามากมายที่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล โดยสรุปเป็น 4 ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการให้ทาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการใช้วาจาอ่อนหวาน ปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และปัญหาการพัฒนาจิตสาธารณะด้านการปฏิบัติตนสม่ำเสมอ

พุทธจริยศาสตร์ในงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นที่หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธธรรมว่าด้วยการยึดเหนี่ยวจิตใจ การผูกมิตรสัมพันธ์กันของบุคคลในสังคม ประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้ การแบ่งปัน) ปิยวาจา (การใช้วาจาอ่อนหวาน) อตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) และสมานัตตตา (การปฏิบัติตนสม่ำเสมอ) โดยนำมาเป็นเครื่องมือการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัล

การพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนในสังคมดิจิทัลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่พุทธจริยศาสตร์ โดยเฉพาะการนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคของการพัฒนาจิตสาธารณะของเยาวชนเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคเยาวชนให้มีจิตสาธารณะในการให้การแบ่งปัน การใช้วาจาอ่อนหวานสุภาพเรียบร้อย ในการสื่อสาร การบำเพ็ญตนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคม และการปฏิบัติตนสม่ำเสมอเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544). *จอมปราชญ์นักการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมีเดีย.
- ณัฐชยา จิตภักดี. (2564). “การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธจริยศาสตร์”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะชาติ อิศรภักดี. (2559). *BRANDING 4.0*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ฮาวทู อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี และคณะ. (2560). “พฤติกรรมจิตสาธารณะ เด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา”. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศุภชัย สุภทฺโท (เจ้าทอง). (2558). “แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2559). *จริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- <https://www.thansettakij.com/technology/technology/589776> [สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2567]